

Klein Terlanenpad

Een wandeling langs dorpse wegen

**Werkgroep Dorpse Wegen
Terlanen, 2024**

COLOFON

© 2007 Werkgroep Dorpse Wegen

© 2024 Werkgroep Dorpse Wegen, tweede editie

Deze brochure werd gemaakt dankzij de inzet van een groot aantal vrijwilligers uit Terlanen. Zij verkenden de wegen, deden archiefonderzoek, bestudeerden historische kaarten, interviewden de oudere bewoners van het dorp en stelden hun foto's beschikbaar.

Verantwoordelijke uitgever: Dirk Jena, Herberg 't Klein Verzet,
Bollestraat 1, 3090 Terlanen – Overijse

Voorwoord

“Terlanen, een dorp op of onder de helling” is de oorspronkelijke ondertitel die aan deze brochure werd gegeven en was een woord- en zinsspel op de vastgoedmarkt die sinds het Jaar van het Dorp (1978) de kleinschaligheid van onze dorpen steeds duidelijker bedreigt.

De samenstellers die mekaar regelmatig ontmoetten (2006-2008) in kader van de Werkgroep Dorpse Wegen voelden zich verbonden in deze bezorgdheid. Zij hoopten “wandelderwijs¹” bij te dragen tot een bewustzijn van al het moois dat een rustig dorp te bieden heeft qua natuur, sociaal-culturele beleving en Vlaams erfgoed.

Vandaar dat het passend is bij deze tweede uitgave met dank en in orde van senioriteit melding te maken van Mathieu Steensels, Jan De Strooper, Lieve Van Landeghem, Sim Van Caenegem, Tinekke Padmos en Dirk Jena.

Naar aanleiding van het agendapunt op de dorpsraad van 23 mei 2024 betreffende de inplanting van rustbanken werd deze editie opnieuw van onder het stof gehaald. De dorpsraad was van mening dat het Klein Terlanenpad een betere bewegwijzering verdiende en dat dit nu mogelijk zou zijn door toevoeging van de wandel- en fietsknooppunten waarvan de provincie Vlaams-Brabant de laatste jaren haar werk heeft gemaakt.

Ondanks de relatief recente datum van de eerste uitgave achtten we ons gelukkig nog de hand te hebben kunnen leggen op het enige digitale bestand bewaard in pdf. Deze versie werd herzien op onnauwkeurigheden, aangepast aan recente ‘sporen in het landschap’, en dankbaar gebruik makend van het bestaande knooppuntennetwerk.

---

1 Verwijst naar de titel van het boek van Ton Lemaire waarin hij deze filosoof en antropoloog zich als een bedachtzaam wandelaar inleeft in de ‘sporen in het landschap’. Het boek werd uitgegeven door Ambo Amsterdam in 1997.

Inleiding

Het Klein Terlanenpad voert de aandachtige wandelaar over een korte afstand langs een grote landschappelijke en culturele verscheidenheid die eigen is aan het dorp, zijn beemden en valleihelling. Oorspronkelijk was het de bedoeling om de zeer mooie verbinding langs holle weg en losweg tussen Mommaertsstraat en Schaetbroekstraat deel te maken van het Groot Terlanenpad.

Dat is niet gebeurd, maar de gemeentelijke dienst toerisme heeft er met de publicatie 'Terlanen ten voeten uit' en een degelijke bewegwijzering van het Prisoners of War transitkamp voor gezorgd dat het Klein en Goot Terlanenpad een unieke korte (4,5 km) en lange (9,5 km) wandellus ontsluiten.

We prijzen ons eveneens gelukkig met het resultaat van 15 jaar herhaaldelijke opvolging voor een gedeeltelijk in ere herstellen van sentier 165, de oude voetpadenverbinding van de watermolen in Terlanen via Neerpoorten naar Bilande.

Deze weg werd In 2013 'Ettingen' genoemd, een naamgeving ons overgeleverd door Marcel Vanden Bossche. Marcel was de laatste landbouwer van 't dorp en fiere eigenaar van deze mooie doening in de Kardinaalstraat.

De tekst is geïllustreerd met foto's van oudere datum om de wandelaar toe te laten voor zichzelf het veranderend dorpsbeeld voor de geest te halen.

We vatten het wandelpad aan vanaf het plein aan de kerk richting

dorp en rivier om ten slotte via het hellingsgedeelte de wandelaar een vergezicht te bieden op het reeds verkende terrein.

Terlanen, als kleinste gehucht van Overijse, zou ontstaan zijn uit een Keltische nederzetting, die bestond uit een open driehoek tussen de Laan, de Vossebeek en de valleihelling. Deze hypothese vindt mogelijks bevestiging in de vaststelling dat er bij het begin van de 19de eeuw nog een relatief groot aantal woningen (14 van de 90 huizen) zich bevonden langs de Vossebeek in de Vossekoten, met landschappelijke eigenaardigheid op de hoek van de Zavelstraat en de Varrendel, als ging het om een versterkte nederzetting. De Laan was immers een belangrijke grensrivier² alsook te midden van het vlakke moeras een belangrijke toegangspoort tot het Gallische Voer-, Ijse- en Laneland. alsook de bijzondere. Het oud-gallisch *lan* betekent immers riviertje, omheining, heilige plaats.

Bekijkt men Terlanen vanop een hoogte, dan is duidelijk te zien dat het dorp in vergelijking met Tombeek en Rosieren veel vlakker is. Het bestaat uit de samenvloeiing van drie valleien, namelijk de vallei van de Laan en zijn twee zijvalleien, deze van de Vossebeek richting Huldenberg en deze van de Leikstraalbeek en Potbeek richting Ottenburg en Waver.

Het is niet de bedoeling bij te dragen tot wildgroei aan bewegwijzering. We hopen met deze tekst, nummers van hoofdstukjes die verwijzen naar bijgevoegd kaartje, en vet gedrukte herkenningspunten de wandelaar voldoende wegwijs te maken om in alle gemoedsrust op verkenning te gaan. Merkwaardige bomen die deel zijn van het houtig erfgoed van de gemeente zijn in de tekst en op de kaart aangeduid met ♣.

1. Kerk

Het zogenaamde 'hellend vlak van Terlanen' was een ruim bemeten parking die in 1968 op maagdelijk weiland haar geasfalteerd beslag kreeg te samen met de aanleg van een basketbalplein. Dit verschaftte samen met een chalet in betonplaten de dan opgerichte Basket Club Terlanen (BCT) zijn thuissterrein, clubhuis en

---

2 TIMMERMANS, D., *Gallisch Brabant. Wereld van Toponiemen*, Iscania, 2021

kleedkamers.

De millenniumboom, een eik ♣ sierde de hoek met de Kapelleweg en de Bollestraat, maar werd samen met de chalet, verwijderd om plaats te maken voor een plein met polyvalent potentieel, parking en picknickplaats. Alleszins geschikt als vertrekpunt voor deze wandeling, en toch telt Terlanen nog steeds een millenniumboom dankzij de inheemse notelaar ☺ die in 2000 in de tuin van herberg 't Klein Verzet werd aangeplant.

De Kapelleweg ontleent zijn naam aan de verbindingsweg die in 1784 door de abdis van 's Hertogendal werd aangelegd tussen de pastorie en de kapel met kerkhof die zich toen op de Arthur Michielsplaats bevond, waar zich tot enkele jaren geleden de kleuterschool bevond. Van de kapel werd reeds melding gemaakt in 1429, maar restanten zijn er niet langer te bespeuren. In 1838 werd de huidige Sint-Michaëlskerk in dienst genomen.

Op de hoek van de Kapelleweg met de Bollestraat betreden we het kerkhof en bemerken tegen de koormuur van de kerk twee zuileiken ♣.

2. Kerkhof

Rechts tegen de kerkhofmuur bevinden zich vijftien oorlogsgraven van het Gemenebest (zie foto's) waarvan slechts zes met naamvermelding. Deze soldaten sneuvelden in de meidagen van 1940 toen men dacht met de hulp van Engelsen en Fransen Brussel te vrijwaren en de Duitsers te stoppen langs de 'IJzeren Muur', een verdedigingslinie die liep van Koningshooikt bij Lier naar Waver.

Tommy, een betonnen beeld van een Britse soldaat dat werd gemaakt door Duitse krijgsgevangenen van 't Kamp op het Terlanenveld, houdt er sinds het einde van de oorlog de erewacht. Het beeld verving een op die plaats uitgehangen gedicht 'Klaaglied om een Tommy' dat door de Duitsers was weggenomen.

De grafzerken rond de kerk zijn misschien wel de belangrijkste nog overgebleven getuigen van een dorpsleven dat met de opkomst van nieuwe middelen van vervoer en communicatie volledig veranderde. Het wordt echter in zijn voortbestaan bedreigd door het overheidsverbod op ter aarde bestelling rond de kerk en het verstrijken van de huidige grafconcessies.

We verlaten het kerkhof langs de voorzijde van de kerk, en passeren de enige echt monumentale zerk (zie foto) waar de voorlaatste pachters van de watermolen, de familie Van Roy begraven liggen. Hier was het ook de plaats waar de kinderen samenkwamen als er nog centen werden gegooid door het pas getrouwd koppel op het einde van de huwelijksmis.

Hier verlaten we het kerkhof. Rechts op het einde van dit straatje bevindt zich wandelknooppunt 311.

3. Kerkweg

De ingang van de kerk geeft uit op de 'Kleine Bollestraat' en had dus zowel de 'Kerkweg' kunnen genoemd worden. Deze werd destijds afgezoomd door een oude woning, het huis van Lekske genoemd.

Door de bouw van de kerk kwam dit huis (zie foto's) erg centraal te liggen, en roept het nog steeds levendige herinneringen op bij onze oudste inwoners die er als kind en misdienaar allerlei kattenkwaad

uithaalden. De overlevering wil dat zijn laatste bewoner, Alex Vloebergh, door al te veel in zijn voordeur te staan, tijdens een ijsskoude winterdag een dodelijk fleuris opdeed.

Rustbank bij plataan, aspirant 'houtig erfgoed' 😊

4. Druivenserren

Bij de eerste editie van de brochure konden we hier op het einde van de Kleine Bollestraat nog de twee gangbare structuren van druivenser (zie foto's) bezichtigen. Links stond er het restant van een ser met ronde vorm, nu vervangen door een tuinhuisje, en rechts eentje met hoekige vorm die nog lang in gebruik is geweest opslagplaats.

Overijse staat in de omgeving samen met Hoeilaart bekend als het glazen dorp. Ook in Terlanen was de druiventeelt voor velen lange tijd een belangrijke bron van inkomsten. Door de oliecrisis van de jaren '70 en invoer van druiven uit Zuid-Europa ging de druiventeelt uiteindelijk grotendeels teloor.

5. Broeder Isidoor

Op deze hoek van de Kleine Bollestraat en voetpad De Trapkes bevond zich rechts een muurkapelletje opgedragen aan Broeder Isidoor (zie foto). Het kapelletje werd in de jaren '60 opgehangen door Hilda Parijs, alias Hilda van de smet, ter nakoming van een belofte. Bij restauratie van de zijgevel is het kapelletje verhuisd naar de zijgevel van de woning op de hoek van De Trapkes met de Arthur Michielsplaats.

Broeder Isidoor³ is het boegbeeld van de Passionisten die in de jaren na de Tweede Wereldoorlog een heuse missionering van het

---

3 Isidore De Loor werd geboren op 18 april 1881 te Vrasene (Beveren). Als 26-jarige trad hij in bij de congregatie van de Passionisten. Eenvoud en devotie kenmerkten zijn kloosterleven. Hij deed dienst als 'Broeder kok' en 'Broeder portier'. Door kanker verloor hij een oog in 1911. Hij stierf aan de vreselijke ziekte op de leeftijd van 35 jaar. De genezing van een dame uit Oudenaarde, die Broeder Isidoor's hulp inriep door gebed, was het begin van de Broeder Isidoorverering. Hij werd zalig verklaard op 30 september 1984. Hij wordt aangeroepen tegen kanker en kinderziekten.

dorp tot doel hadden gesteld. De grote volkspredikant Pater Donatus (Aloïs Delbaere, 1884-1959) was toen vriend aan huis bij vele huishoudens in het dorp (zie foto).

We bevinden ons bij wandelknooppunt 311 en vervolgen ons pad richting knooppunt 310.

6. Dorpsplein

We nemen het voetpad naar links dat ons langs de vroegere moestuin van de dorpsschool en de huidige terreinen van de petanqueclub naar het dorpsplein leidt. We passeren de plaats waar broeder Isidoor zijn nieuwe bestemming heeft gekregen. Daar nemen we even naar rechts bij de vrijheidsboom, een inlandse eik 🍀 aangeplant in 1930, ter gelegenheid van 100 jaar België.

Rustbank bij boekenruilkast

Hier bevinden zich de kleuterschool die recent haar deuren sloot en de woning van het schoolhoofd (zie foto). Daarvan wordt verteld dat het zijn trapgevels verloor omdat het laatste schoolhoofd, meester Laurent Peigneur, als verwoed duivenmelker, het zich niet kon permitteren dat zijn vallende duiven daarop nog een tussenstop maakten vooraleer in hun til terug te keren.

De 'plaetse', waarvan reeds melding wordt gemaakt in 1497 is de naam die het dorpsplein bleef dragen tot 1930. Dan besliste het Schepencollege het dorpsplein om te dopen tot Arthur Michielsplaats,

ter nagedachtenis van Petrus Arthur Michiels, gesneuveld voor het vaderland op 4 november 1914 te Pervijze, en er vermoedelijk als onbekend soldaat begraven.

Rustbank bij bron

Naast de bron op het dorpsplein bevindt zich aan de ingang van de tot ontmoetingscentrum omgebouwde klaslokalen het enige standbeeld van Terlanen. Dit bronzen beeld (zie foto) werd gemaakt door de plaatselijke kunstenaar en beenhouwer Hilaire Vloebergh. Hij baseerde zich op een afbeelding van een turfboer zoals deze mee opstapte in de feestelijke optocht voor 100 jaar België (zie foto).

De inhuldiging van het standbeeld (9 juli 2006) vormde het sluitstuk van het dorpsproject 'Terlanen Durft/Turft' waarmee Terlanen het statuut van 'Buitengewone Buurt' verwierf.

Voorzichtig! We keren terug naar de hoek van De Trapkes en de Arthur Michielsplaats. De netwerkwijzer gidst ons richting knooppunt 310. We kiezen voor het voetpad links van de Molenstraat.

7. Sint-Rochus

Op de hoek met de Molenstraat werd er na een schenking door de heer Antonius Huwaert aan parochie Sint-Michaël (1889) een

kapel (zie foto) gebouwd ter ere van de heilige Rochus⁴.

Aan de overzijde van de straat, in de gevel rechtsonder, bevindt zich altimetrisch punt Mf6 dat een hoogte van 38,24 meter boven de zeespiegel aangeeft. De voorgevel van dit huisje (zie foto) bij de kruising van de Arthur Michielsplaats met de Molenstraat heeft eveneens erfgoedwaarde door zijn gevelbepleistering⁵.

De Molenstraat was reeds bekend als Romeinse heirbaan en bleef ook nog tijdens het Frankische Rijk een belangrijke verbinding naar het Zuiden. Daarvan getuigen de drie grote Romeinse villa's in de streek, de Tomme als Frankische begraafplaats te Ottenburg, en de vondsten van Romeinse vazen en geldstukken langs deze straat en de Moskesstraat.

---

4 Sint-Rochus werd rond 1295 geboren te Montpellier. Hij schonk zijn bezit weg en werd pelgrim. Daarom is hij vaak als pelgrim afgebeeld met de Sint-Jacobsschelp op hoed of mantel. Een been is ontbloot terwijl hij wijst naar de wonde aan zijn dij. Hij verzorgde pestlijders en liep zelf de ziekte op. Naast hem zit een hond met een stuk brood dat het dier hem elke dag kwam brengen. In 1327 werd hij van spionage beschuldigd en stierf in gevangenschap. Hij is de patroon van de gevangenen, apothekers, artsen, chirurgen, meubelmakers, doodgravers, verpleeg-huizen en hospitalen. Hij wordt aanroepen tegen pest, puisten, schurft, voetpijn en zweren.

5 Deze bestaat uit gebroken en gekleurde glasfragmenten geworpen in nog natte mortelcement. Deze speciale techniek werd tijdens het interbellum ontwikkeld door de Waalse stukadoor Pierre Pétroons en werd 'cimorné' genoemd, een samentrekking van 'ciment' en 'orné'.

8. Watermolen

In de Molenstraat aan de rechterkant zoomt een rij knotwilgen 🍀 het perceel af dat door de eigenaar van de watermolen, de familie Carton de Wiart - de Schaetzen van Bienen, in pacht is gegeven aan de dorpsraad van Terlanen.

Aan de overzijde van de brug over de Laan zien we een rij van drie witte esdoornen 🍀 aangeplant als grensbomen tussen weg en weide. Vanop de brug hebben we een goed zicht op een van de weinige watermolens die zich op deze debietrijke rivier bevonden. De watermolen werd reeds vermeld in 1492.

De brug was een strategisch onderdeel van de 'IJzeren Muur', waarvan de foto van 1936 uit het militair archief getuige is.

Toen bevond er zich nog het gebouw van de houtzagerij dat in mekaar is gevallen tijdens de ontploffing van de brug als deel van de KW-verdedigingslinie. Het verhaal gaat dat toen deze brug werd opgeblazen om de opmars van de Duitsers te vertragen, er een kassesteen door het dak van de kerk werd geslingerd en in het koor insloeg naast een biddende pastoor Vertommen.

De broodbakoven werd in zijn oude glorie hersteld met steun van het Regionaal Landschap Dijleland. De Moskesbakkers hebben ondertussen de stiel onder de knie en bezorgen het dorp regelmatig van vers gebakken brood uit de met hout gestookte oven. Tussen de bakoven en de poel bevindt zich een mooie treurwilg 🍀.

Rustbank bij broodoven

Ook de poel zal in het kader van verbeterde waterhuishouding het water van de bron op het dorpsplein opvangen tot baat van het rijk amfibieleven, alsook de Klein Laan. Dit is een afwateringsbeek die zeer belangrijk is geweest bij de eeuwenlange inspanningen om de beemden rond de Laan te ontginnen als weiland, en nu steeds meer droog komt te staan.

Rustbank bij kapel

We nemen rechts het kasseistraatje tussen het molengebouw en de bakoven tot wandelknooppunt 329, en kiezen voor richting 251.

9. Turfputten

Voetpad Ettingen⁶ brengt ons via een houten brug over de Laan, met een mooi zicht op een oude knotwilg ♣ tegen de achtergrond van een typische dwarsschuur. Het betreft de oude sentiers 161 en 65 die destijds een populaire verbinding vormden tussen Terlanen en Neerpoorten. We bevinden ons als het ware op een 'eiland' tussen rivier en watergeul. Deze werd in 2014 als 'vistrap' aangelegd door de Vlaamse Milieumaatschappij om vis de mogelijkheid te geven molenrad en sluis te ontwijken en stroomopwaarts te migreren. Nu draagt de beverpopulatie hier opnieuw bij tot de verwatering van het gebied, ten koste van eeuwen labeur voor afwatering en drooglegging.

Bij de betonnen brug over de vistrap manoeuvreren we voorzichtig door het sluispoortje van de paardeweide.

Hier werd in het Laanbroek tot het begin van de twintigste eeuw turf gestoken. De plaatsen met stilstaand water zijn grotendeels restanten van turfputten. De uitgestoken turf werd nat in bakjes

---

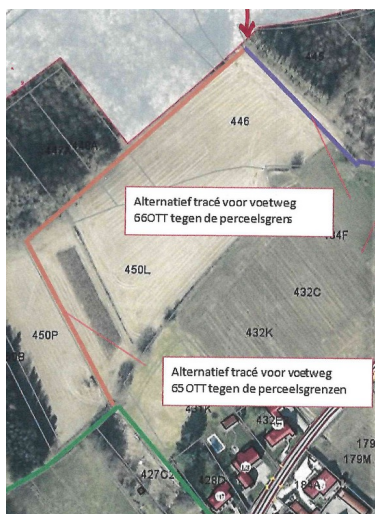
⁶ Etting, v., het etten, recht van beweiding; vgl. Dijk-, Grasetting, van Dale Groot Woordenboek de Nederlandse Taal, 's Gravenhage, 1961

gelegd waarop men stampte om het meeste water te verwijderen. Als de turf goed uitgedroogd was, werd het gebruikt als brandstof.

Door de zuigende eigenschap van turf zijn deze putten niet ongevaarlijk. Stroomafwaarts, achter het toenmalige voetbalveld, is er eind van de jaren '40 een paard in een turfput gesukkeld. Het paard moest met touwen uit de put worden getrokken, maar helaas overleefde het dier het getouwtrek niet. Tijdens de oorlog raakte een koe in een turfput. Ze zou geschrokken zijn bij de inval van het Duitse leger.

Richting Kasteel van Franchomme, een welgestelde familie die handelde in kledingstoffen, zouden er verschillende plaatsen in het broek van de Laan zijn die nooit bevrozen, onder invloed van opborrelend grondwater en luchtballen.

Deze kaart toont de beslissing van Huldenberg (2018) om het tracé van dit voetpad te veranderen. De pijl bovenaan duidt wandelknooppunt 251 aan. We kiezen voor het volgen van de bosrand op onze rechterhand. Waar deze naar links uitwijkt wandelen we tussen twee percelen naar de overkant van de akker. Daar vinden we knooppunt 252.

We kiezen voor richting 308 en begeven ons via deze losweg naar de Bilandestraat.

Waar de losweg even naar links afbuigt bemerken we de Potbeek of Putebecke. Deze werd na de vastlegging van de taalgrens opgewaarderd tot 'Ruisseau des 7 Bonniers de Bilande'.

Hier werd de loop van de beek gewijzigd om 'gezuiverd' water (zie 11) naar de Laan af te voeren.

10. Neerwaver

De Bilandestraat valt samen met buurtweg 26. Ietwat links van ons pad bevindt zich een oud wegkapelletje (zie foto) dat is toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Neerwaver⁷.

In Neerwaver, een deel van de stad Waver, bevindt zich de Basilique⁸ Notre-Dame de Basse-Wavre alsook een gelijknamig college waarmee er opvallend veel sociale interactie was vanuit Ottenburg en Terlanen, misschien niet in het minst omdat er zich eveneens het dichtstbijgelegen treinstation bevond.

11. Waterzuivering

We wandelen langs de taalgrens want dit onderste deel van de Bilandestraat vormt hier even de grens tussen Wallonië en Vlaanderen. We komen aan bij het waterzuiveringsstation op basis van lagunering en eendenkroos. De installatie moet er voor zorgen dat het afvalwater van de industriezone Wavre-Nord geloosd in de Potbeek 'gezuiverd' de Laan bereikt. Dit gebeurt op een plaats waar de Laan over een afstand van ongeveer 2 km de taalgrens vormt, en dus Waals grondgebied is.

12. Bilande

Met de Chaussée de Lasne bevinden we ons in Wallonië, en zien we links aan de horizon de RTBF zendmast van Waver en rechts het bosje waar tijdens de tweede wereldoorlog een Engelse

---

⁷ De legende van Onze Lieve Vrouwe van Neerwaver gaat terug tot de 12de eeuw. Men noemt haar Onze Lieve Vrouwe van de eendracht en de vrede. Zij wordt o.a. aangeroepen voor de vrede tussen echtgenoten, in de gezinnen en de harten.

⁸ De romaanse kerkarchitectuur ontwikkelde uit de bouwstijl van de Romeinse basilica. Een kerk kan verheven worden tot basiliek vanwege een belangrijk relikwie of bedevaartsoord; ze hoeft dan niet die typische architectuur te hebben.

bommenwerper⁹ werd neergehaald.

Rechts achter de rij Canada populieren bevindt zich de fraaie vierkantshoeve Hof van Bilande (zie foto). In een oorkonde van 1173 was er reeds sprake van een hoeve die toebehoorde aan de benedictijnenpriorij van Neerwaver, die op haar beurt afhing van de abdij van Affligem. Op een plan van 1728 had de hoeve een vierhoekige vorm en de grote schuur draagt het jaartal 1784. Graaf Teddy le Grelle heeft het domein in 1995 gekocht en gerenoveerd, en ter beschikking gesteld als feest- en vergadergelegenheid.

Eenmaal het pachthof voorbij hebben we aan onze rechterkant het Hollandveld. Naar men zegt verwijst deze naamgeving naar een slag die het Hollandse leger hier zou geleverd hebben met troepen van Napoleon of naar hun inkwartiering alhier ter voorbereiding van hun deelname aan de Slag van Waterloo.

13. Sanatorium

Ter hoogte van de grote schuur (zie foto) buigt de weg af naar links. In het verlengde hiervan loopt een private weg naar Sanatorium Lemaire, een door de Socialistische Mutualiteit beheerd en geklasseerd tbc-herstellingsoord, gebouwd in de modernistische stijl

---

⁹ Het betrof een Halifax II W7809 met zeven bemanningsleden die allen begraven liggen op het kerkhof van Tombeek. Ze waren deel van een raid op Nürnberg en werden door de Duitsers uit de lucht gehaald in de nacht van 28 augustus 1942.

van de jaren vijftig, naar een ontwerp van architect Maxime Brunfaut. Het gebouw werd verbouwd tot rustoord 'Tombeekheide'.

Terwijl 'chaussée' te hoog gegrepen lijkt voor de straat die we hier volgen, werd er een brede dreef aangelegd die uitgaat op een brug het status van 'chaussée' waardig. Langs de taalgrens zijn dit slechts schijnbare toevalligheden.

De dreef botst als het ware op de taalgrens waar Overijse met een slecht onderhouden veldweg het verkeer van en naar Bilande wil ontmoedigen. De brug lijkt inderdaad buitenmaats maar moest dienen als compensatie voor alle houten en kleine brugjes die werden gesloopt in een poging om het sanatorium moeilijker toegankelijk te maken en de besmettelijke tbc binnen de muren te houden.

Rustbank op brugmuur

14. Schaetbroeckhof

Het gele verkeersbord 'Overijse' aan de overzijde van de brug zegt ons dat we in Terlanen zijn teruggekeerd en ons in de Schaetbroeckstraat bevinden.

Deze straat is genoemd naar het volledig verdwenen Schaetbroeckhof dat vanaf het midden van de 19de eeuw in onbruik geraakte. Het hof bevond zich op de weg ter hoogte van het brugje waar nu de Kleine Laan begint, ongeveer 100 meter voorbij de Laan. Schaetbroeckhof vormde één van de vijf heerlijkheden die een belangrijke rol hebben gespeeld in de geschiedenis van Terlanen en omliggende.

Voorzichtig! Op wandelknooppunt 308 steken we de Abstraat over en verlaten het netwerk.

15. Teirlingen

We zien links 'de teirlingen', een bijzondere manier waarmee de toegang tot de hoger gelegen woning wordt aangegeven. Al vlug werden ze in het dorp als herkenningspunt gebruikt om aan te duiden of iets of iemand zich in de Abstraat voor of na de teirlingen bevindt. Even verder laten we de Oude Abstraat rechts liggen. Het is een restant van de rechte trekking van de verbindingsweg die ons helpt de straten van weleer voor de geest te halen.

16. Bron

In deze straat bevindt zich de bron van Lamme Kleem. Deze bleef als de laatste niet door nitraten verontreinigde bron het dorp tot een 20-tal jaren geleden van drinkbaar water voorzien. Momenteel wordt een amfibievriendelijke heraanleg van de bron in overweging genomen. Dit soort kwelwaterbronnen is typisch voor de geologie van de streek en van het hellingsbos dat recht voor ons ligt.

17. Natuurleerpad

We volgen nog even de Schaatbroekstraat richting 309, een mooie holle weg, aangestipt als stopplaats 13 van het in onbruik geraakt Natuurleerpad Schaatbroekbos. In de eerste bocht nemen we links van de oorlogsbunker de toegang tot het Schaetbroekbos. Deze klein bunkers verzorgden de communicatie die noodzakelijk waren voor het in stand houden van de reeds eerder genoemde verdedigingslinie.

Eigenlijk kocht de gemeente in 1975 het Schaatbroekbos aan met de bedoeling er in zijn eigen zandwinning te voorzien. Zandwinning

is eveneens typisch voor de geologie van de streek, en de reden waarom er in de volksmond op veel plaatsen waar we de vallei verlaten van een 'zavelstraat' wordt gesproken. Langs de Schaetbroekstraat zien we nog de restanten van een vroegere zandwinning die gelukkig niet het gangbare statuut van afvalstort heeft gehaald.

Het natuurleerpad dateert van 1996, maar omdat het niet werd in stand gehouden, kunnen we slechts op basis van de dan uitgegeven educatieve brochure meegeven dat hier in de berm stopplaats 12 ons meer leerde over de geologische voorgeschiedenis van de bodem.

Het natuurleerpad vond een nieuwe leven in een aangepast traject van een oude buurtweg, die de naam 'Borredelle' meekreeg. Deze trage weg brengt ons via een lus – we kunnen rechts of links kiezen, het maakt niet uit – doorheen het hellingsbos boven op het plateau van Terlanenveld.

18. Green Garden

Ook heeft de verkavelingsdrift van de jaren '70 er voor gezorgd dat de voetweg 193, die het Schaetbroekhof verbond met het Stokkemhof en het Bisdom, definitief tot onze cultuurgeschiedenis behoort. Toch kwamen de trage wegen opnieuw in de belangstelling en zorgt de Borredelle vanaf 2005 voor een welgekomen trage verbinding tussen de verkaveling 'Green Garden' en de Abstraat. We komen terecht in de dreven die naar verluidt door de verkavelaars werden genoemd naar hun echtgenoten en/of maîtresses, en nemen de Katleendreef naar links.

Op de hoek van de Monicadreef en de Suzydreef bevindt zich een mooie Spaanse aak ♣ en op de hoek van de Suzydreef met de Homeweg staat een erfgoedwaardige zilveresdoorn ♣.¹⁰

---

¹⁰ Een 14de boom en boomgezelschap dat werd geïnventariseerd als 'houtig erfgoed' bevindt zich in de Moskesstraat. Het is een zomereik die als hoekboom ter hoogte van de zuidelijke perimeter van 't Kamp werd aangeplant achteraan het perceel van Guillaume en Wilhelmina Spreutels-Taymans.

19. Terlanenveld

We houden het bij Katleen en Monica en laten Suzy rechts liggen omdat we van het vergezicht willen genieten dat de losweg 't Kerkhof van 't Kamp ons biedt op de open ruimte van Terlanenveld. Deze trage weg werd zo genoemd omdat de minst aangename voorziening van krijgsgevangenkamp POW 2228, zoals latrines en kerkhof, zich aan de oostelijke kant van 't kamp bevond. Westenwind is hier immers overheersend ...

Hadden we het bij Suzy gehouden dan had zij ons naar de Homeweg gebracht, zo genoemd naar het aldaar gelegen rust- en herstellingsoord De Lasne, met even verder links van deze weg een rij van drie erfgoedwaardige eikebomen ♣.

20. 't Kamp

Het Terlanenveld heet in de volksmond nog steeds 't Kamp. Die naam verwijst naar het enorme krijgsgevangenkamp dat hier door de Britten na de Tweede Wereldoorlog werd geïnstalleerd ter 'huisvesting' van Duitse krijgsgevangenen (zie foto). Het aantal gevangenen zou er uiteindelijk oplopen tot meer dan zestigduizend. Onder hen bevond zich onder meer de bekende Nobelprijswinnaar Heinrich Böll. Vanaf december 1944 voegde zich een vrouwelijk hulpkorps bij de Britse soldaten. Mary, de dochter van Winston Churchill, was één van de leden van dat korps.

Onze laatste generatie dorpsboeren heeft tijdens het ploegen,

eggen en zaaien nog decennialang de steenslag kunnen oprapen die met honderden vrachtwagens was ingevoerd om het kamp operationeel te maken en te houden gedurende de barre herfst en winter van 1945/46.

21. Ottenburg

Eenmaal in de Bollestraat nemen we naar rechts en krijgen we in de bocht ter hoogte van de Homeweg een mooi vergezicht over de Lanevallei, Rode Bos en Ottenburg. Er werd steeds verteld dat de toren van de Sint-Nicolaaskerk het hoogste punt van Brabant¹¹ is, maar daar zal de pastoor wel voor iets tussen gezeten hebben.

Doorheen de weide liep vroeger de mooie sentier 158, in de volksmond Sjepkesberg genoemd. Het had een ideale socio-geografische verbinding kunnen zijn tussen de oude dorpskern en de nieuwe verkaveling maar de ironie van de geschiedenis wil dat de verkavelaars er ook hier voor hebben gezorgd dat deze verbinding notarieel te gelde werd gemaakt.

22. Moeder Maria

Op de plaats waar we de Moskesstraat of 'Zavelstraat' kruisen, bevindt zich een kapel van recentere datum gebouwd door Amandus en Irma Alsteens – Van Roo. De kapel is opgedragen aan Maagd Maria en kindje Jezus met het Heilig Hart.

Rustbank bij kapel

23. Hof Ten Hove

We volgen de Bollestraat en laten eveneens voetweg 158, Börrestrekke genoemd, rechts liggen. Als deel van het beschermd dorpszicht bevindt dit voetpad zich in een mooie delle tussen bos en weiland. Het middeleeuwse Hof Ten Hove (zie foto) werd in 1415 verworven door Geeraert Vandenhove, en in de 16de eeuw was er een van de zeven schepenbanken van Overijse gevestigd. De voetweg werd gebruikt door de bewoners van 'Den Berg' om water

---

11. Het altimetrisch punt Mf10 in de voet van de kerktoeren geeft 95,678 m aan. Het hoogste punt van Vlaams-Brabant is 142 m (Sint-Genesius-Rode) en van Waals-Brabant is 174 m (Ferme Gadaffe, Perwez).

te gaan halen in de Zavelstraat ter hoogte van de Daleborreweg. Deze zal opnieuw het daglicht zien als deel van het project 'Herbronnen in Terlanen'.

Destijds was het enige alternatief een 40 meter diepe put die was gegraven langs de Bollestraat ter hoogte van huisnummer 71. Het water moest worden opgepompt en was regelmatig buiten gebruik. Tot voor kort kon men de plaats van deze pomp nog herkennen aan een verzakking in de straat.

Voor de haag met uitheemse coniferen nemen we links het Strekke.

Opnieuw genieten we van een vertederend vergezicht dat ons toont hoe het dorp zich onderaan de helling heeft ingenesteld.

We kijken uit over den Tonnenberg, zo genoemd en beschreven door de schoolmeesters Peigneur en Claeys als slagveld waar de eerder onbekende Tonnen heroïsch werden verslagen. De foto toont in de achtergrond de weide van de Tonnenberg en rechts de schuur van Wannes en Henriette in de Kardinaalstraat.

24. 't Strekke

Naast het mooi vergezicht over de vallei biedt dit pad een zeer waardevol landschapselement in het hellingsgebied ter hoogte van Terlanendorp. Het diep ingesneden en steile strekke is vanuit verschillende oogpunten een uniek wegske, niet in het minst omdat het ons door een fyto-sociologisch bosgezelschap van het Abelen-lepen type brengt. Dit gezelschap heeft zwaar te lijden van de olmenziekte en ondeskundig beheer. Toch huist het nog steeds een waardevolle kruidenvegetatie met voorjaarsbloeiers zoals de gevlekte aronskelk en de voorjaarshelmbloem.

Ruststronk onderaan 't Strekke

In het huis links op de hoek van de Kardinaalstraat en 't Blok baatte Hilda van Thomas een kruidenierswinkeltje uit dat was gestart door haar ouders Thomas en Maria. Zij was bekend voor de zeer smakelijke gele ijscreem die zij maakte voor 's zondags in de tijd dat broers, zussen met hun kinderen nog wekelijks bij pa en ma kwamen eten.

De foto geeft een mooi sfeerbeeld van een dergelijke zondagse uitstap tijdens het bezoek van Engelse soldaten die tijdens de oorlog waren gelegerd in Terlanen. Bemerkt op de achtergrond de schuur van Ainke en Maree Malbroek, waar zich nu Kiné Terlanen vestigde.

Bij huisnummer 12 nemen we het door coniferen afgezoomd voetpad 't Blok. Dit geeft uit op De Trapkes waar we naar links nog even de helling trotseren. Ongeveer halverwege de oude betontrappen nemen we naar rechts het toegangspoortje tot het Pastoorspad.

25. Pastorietuin

Rustbank bij troostplek

Er wordt gezegd dat deze zijde de oorspronkelijke voorkant van de pastorie is en dat de trapkes werden aangelegd om de pastoor een verbinding te bezorgen met de kapel op de 'plaetse', waar we passeerden bij het begin van de wandeling. De ligging van de tuin en zijn begroeiing met onder meer drie tulpenbomen ♣ en kleine olmenscheutjes, uitgezaaid van 't Strekke, maken het geheel zeer aantrekkelijk. De tuin vraagt om een aangepast natuurbeheer, en werd intussen omgevormd tot een openbare 'Tuin van Eten'. Eveneens merkwaardig zijn de eeuwenoude haagbeuken ♣ die het perceel van de pastorie afgrenzen. De haagbeuk aan de bovengrens van het perceel is een kapelboom; het kapelletje aldaar opgehangen ter voorkoming van de blindheid van een dorping wacht momenteel op restauratie. Ook bij de toegang tot de tuin waar het Pastoorspad aansluit op de Kapelleweg bevindt zich een mooie rode beuk ♣.

Rustbank bij bessentuin

Langs de tuin en het gebinte van een druivenser komen we bij de voorkant van de pastorie. Van hieruit hebben we een goed zicht op op het kerkplein, 'waar het allemaal begon'.

Rustbanken bij amfitheater

Nawoord

De brochure wil met deze beschrijving van het wandelpad bijdragen tot milieubeheer en natuurbeleving in en rond het dorp.

Het is ook een manier om aan de ouderen onder ons een mogelijkheid tot delen van herinneringen en gevoeligheden eigen aan het dorp met de jongeren.

Het wil tevens inwoners en bezoekers een aanzet bieden tot het naar waarde schatten van het unieke van het dorpseigen reilen en zeilen.

De beschrijving beoogt een zich open stellen voor het schone van onze woonomgeving in de breedste zin van het woord. Niet zelden geeft een dergelijke openheid immers de goede inspiratie voor hoe het nu verder moet met het dorp.

Het helpt nuances aan te brengen en af te stappen van een vaak overmoedige dadendrang die niet zelden de essentie van kleinschalige schoonheid dreigt aan te tasten. Ons dorp moet immers nog een eeuwigheid mee ...

Terlanen, 18 september 2025

Het Klein Terlanenpad is een ingekorte versie van de Vijf-Gemeenten Wandeling, zo genoemd omdat deze wandellus over een afstand van 9 km vijf gemeenten aandeed, weliswaar volgens de grenzen van voor de grote fusies der gemeenten. De wandeling was het geesteskind van Mathieu Steensels, en werd in 1985 boven de doopvont gehouden, ter gelegenheid van 15 jaar Het Waterhoen.

